

Oorlogsverhalen

ik weet nog hoe 't was

Al weken ben ik aan het uitstellen om wat geschiedenis te schrijven over het verleden van de 2^e wereldoorlog. Ik ben nu al bijna 86 jaar en mijn geheugen laat mij wat in de steek na al die jaren. Het zal dus geen 100% in de goede volgorde zijn maar het zijn wel waargebeurde feiten.

Einde 1939 was het mobilisatie en vele landbouwers moesten hun paard inleveren. Onze buurman had zich al gauw een os aangeschaft om zijn grond te bewerken en wij mochten eens gaan kijken na veel gezaag. Het was een grote teleurstelling voor ons, wij hadden iets heel anders verwacht. Zo'n exemplaar in die aard hadden wij al meer zien lopen in de weide. Het was een probleem om de gronden te bewerken en nog veel grotere zorgen voor hen die het leger moesten vervoegen. De 10^e mei 1940 brak de oorlog uit. Thuis zag ik mijn vader het paardengetuig en andere zaken in metselen onder de bakoven en daarna goed camoufleren. Een kist van hout met afmetingen van 60 x 60 en een lengte van 120 cm werd ingegraven onder een afdakje. Bijna in ieder huis beschikten ze over zo'n meubel met een slot erop. Dit diende om linnen in te bewaren. Bovenaan was er een vakje om akten van deling, aan- en verkoop en voor de schaarse centen die de mensen toen hadden in te bewaren. Ik zie mijn vader nog een kuil graven een heel eind van ons huis van 1 op 2 m met een zekere diepte, men noemde dat een abri.

Wij woonden tegenover het kasteel van Hamont, op het einde van de Korpsestraat, kort bij de grens met Rummen, kort bij de Melsterbeek. Een tiental soldaten van de genietroepen hadden zich gevestigd in een leegstaande boerderij in de Korpsestraat. Hun taak was dammen aan te leggen aan de samenvloeiing van de Melsterbeek en de Gete. De Melsterbeek trad buiten haar oever, tussen de Melsterbeek en de Gete stond alles blank, honderden hectaren. In de winter 1939 – 1940 kon men schaatsen op het ijs van Halen tot Geetbets. Het was alsof wij aan de zee woonden. Ik zie nog altijd de boot van het kasteel de Melsterbeek oversteken, een pracht van een boot, wit en blauw geverfd. De weidepalen staken een weinig boven het water uit, de prikkeldraden werden over geknipt en er was toen ruimte genoeg. Achteraf waren de burens niet gelukkig met deze sabotage. Er was toch zeker plaats voor een 7-tal personen op de boot. Het kasteel staat op precies te zijn op 4,49 ha.

In totaal is het domein 19 ha beemden en gronden inbegrepen. Ik vroeg onlangs de huidige eigenaar de heer en mevrouw Jans - Jonkmans naar de boot. Ze is verdwenen met de noorderzon, 'n pracht van een boot, spijtig... Momenteel is het kasteel verbouwd, het is prachtig herschapen tot een 15-tal rust- en serviceflats.

Ondertussen begonnen de Duitsers te naderen en wij vonden het niet veilig rond die massa water. Wij waren met 7: vader, moeder en 5 jongens van 5 tot 13 jaar. Ons moeder had ons elk een linnen zakje gemaakt met snoer en drukknopjes en een lint om rond onze hals te hangen en voorzien van onze naam en geboortedatum. Wij zijn dan maar gevlucht. Ons moeder gaf ons nog elk een kruisje. We vluchtten een drietal kilometer verder tot bij een nonkel in Rummen. Daar verbleven wij een nacht. Wij keerden terug naar huis dus vluchten was een maat voor niets geweest.

Wij waren maar pas een uurtje thuis toen ik de eerste Duitsers zag. Ze waren met 2 per fiets en ze hadden een lange kapotjas aan en een geweer over de schouders. Het waren verkenners, ze reden tot aan de grens met Rummen en keerden terug. Ik heb mij laten vertellen dat korte tijd nadien het gros van het leger afkwam, die waren voorzien van rubberbootjes. Enkele burens zag ik thuis nog vluchten, even daarna kwamen ze terug. Ze hadden een vliegtuigje gezien achter de haag. Wij gingen een kijkje nemen achter de haag. Uiteindelijk was het maar een zaaimachine om graan te zaaien. Dus wij maar opnieuw vluchten met pak en zak per fiets, een hesp en wat broden gaven wij mee aan de buurman met paard en kar. Wij volgden met de fiets aan de hand. Juist achter het paard stond een wisselmandje met de jongste buur, amper een drie weken oud. Het was een kar met van die hoge wielen en een heel oud zwart paard met diepe kuilen boven haar ogen. Men sprak dan van een kar van 9. Dat was dan de breedte van de wielen, als er dan nog een koe aan gebonden was dan was het goed om een film te draaien. Wij vluchtten oostwaarts langs een holle weg. Aan een boerderij stond er een boer in het poorthuis en hij maakte zich zeer boos. Het ging over het feit dat er al ouderen bij waren die het leger konden vervoegen. Wij staken de weg Herk-de-Stad – Rummen over richting Schakkebroek. Daar bleven wij een nacht, van slapen kwam er niet veel in huis. Het was een grote ruimte waar wij sliepen. 's Avonds werd het rozenhoedje gebeden. Er waren daar een paar hoogbejaarden bij die wat verwarde taal spraken. In de voormiddag ging ons moeder de koeien melken per fiets vanuit

Schakkebroek. De Duitsers liepen toen nog rond op onze koer. Tegen de avond keerden wij terug. Een feit is zeker dat er iemand was geweest om te verkennen of de kust wel veilig was. De Duitsers waren toen al verdwenen. Bij de terugkeer was alles rustig. Wij hebben toen geen Duitsers ontmoet en her en der waren er koeien aan het loeien omdat ze nog niet op tijd gemolken waren.

Thuis zagen wij een ware ravage: de matrassen hadden ze allemaal versleept zodat ze niet voor de vensters lagen tegen een mogelijke kogelinslag. Die matrassen lagen in de goede plaats, een living, dat kende de mensen toen nog niet, tafels, stoelen en banken stonden op de koer. De Duitsers hadden de varkens uitgelaten en die hadden het ene en het andere laten vallen in de keuken. Er stonden nog drie of vier flessen wijn op de tafel. De Duitsers hadden de wijnkelder op het kasteel ontdekt. Er zullen wel Duitsers bij geweest zijn die wat beneveld waren. Wij beschikten nog over een veertigtal legkippen. De Duitsers hadden de kippen gevoederd maar de eieren hadden ze ook geraapt. Daar zal wel een landbouwer bij geweest zijn. 's Anderdaags gingen wij kijken in het dorp. Men vertelde dat de kerktoeren verbrijzeld was. Er werd van alles verteld die dagen dat geen evangelie was. Al bij al viel het nog mee. De boog in arduin boven de ingang was zwaar beschadigd alsook een grote dorpel aan de ingang. Om daar verder op in te gaan: in het voorjaar in 1942 werd alles hersteld. Wij waren zo naïef dat wij dachten dat het was omdat wij onze communie deden. Het was ook in het voorjaar 1942 dat het waspoederfabriek Tessen in Tessengerlo ontplofte, het was een geweldige knal, te horen tot in ons dorpje Donk. Er vielen tientallen doden en gekwetsten te betreuren en talrijke dokters uit de omtrek werden opgeroepen om verzorging te bieden. De kerktoeren werd wel beschoten als vermeende uitkijkpost. De okkernotenbomen op de schoolkoer hadden er goed van langs gehad. De oogst was geweldig daarna, zou het dan toch waar zijn dat de notenbomen moeten gebeukt worden voor een goede opbrengst.

Wij gingen een kijken in de siertuin van het kasteel. Daar zag ik een schietkuil van 60 cm op 2 meter nog ondiep tussen het houtgewas. Er lagen een massa lege hulzen. Achteraf begreep ik de zaak beter. Die schoten die daar afgingen dienden om te zeggen: wij zijn hier, hoepel maar op. Nochtans het Belgisch leger was al tientallen kilometers verderop. Voorts overleed er een Duitse soldaat bij de inval in ons dorp. Hij sneuvelde op de binnenkoer van een

boerderij vooraan in de Dreefstraat. Hij werd begraven tegenover de boerderij ten noordoosten van onze kerk. Zijn doorzeefde helm hing bovenop een houten kruis en er lag een ruiker veldbloemen op zijn graf. Nadien werd hij gerepatrieerd.

Enkele dagen later werden de hoger vermelde dammen verwijderd en in een mum van tijd was het water verdwenen. Wij gingen eens kijken in grachten en sloten en met behulp van een schepzak vingen wij nog enkele vissen. Wij waren daar zeer gelukkig mee. Het was toch iets anders dan wat stekelbaarsjes.

Wat mij ten zeerste verwonderde: het gras dat niet opnieuw werd ingezaaid, werd toch opnieuw spontaan weide. Ondertussen waren heel wat mensen thuis van vluchten. Er werd al eens geïnformeerd wie thuis was en wie nog niet. Die voor de vijand opliepen, hadden pech en kwamen vele dagen later thuis dan anderen die een zijsprongetje maakten. De buren waren wel behulpzaam voor wie nog niet thuis was om de koeien te melken en de grond te bewerken. Alhoewel vele huizen leegstonden bij het vluchten is er weinig geweten van diefstal. Er waren er her en der bij die niet gaan vluchten waren. Enkele dagen later gaf het Belgisch leger zich over. Vele soldaten keerden terug naar huis. Anderen werden krijgsgevangene genomen en afgevoerd naar Duitsland. En vele ouders waren zeer ongerust want met mondjesmaat kregen de ouders berichten binnen waar zoonlief vertoefde. Achteraf hoorde ik de krijgsgevangenen klagen dat uit de pakjes die ze toegestuurd kregen, de chocolade en tabak verdwenen waren. Het zal geweest zijn voor Dolfke zijn kinderen... In januari en februari van 1941 mochten de krijgsgevangenen uit Duitsland ook naar huis keren. Het was dan winter en de ex-krijgsgevangenen uit de buurt kwamen hun belevenissen vertellen. Wij waren toen nog maar snotneuzen maar wij luisterden met de mond groot open.

De 40 legkippen hierboven vermeld, waren op een morgen verdwenen. Het zal niet geweest zijn voor eigen gebruik, dus diefstal. De diepvries bestond toen nog niet. Het waren van die witte leghorns, meer pluimen dan vlees. Er werden geen sporen nagelaten van pluimen, vermoedelijk werden ze in juten zakken gestopt. In de buurt werd er ingebroken in de kelder. Met een houten paal werd het ijzerwerk verwijderd. Het vlees werd meegenomen en er werd beroep gedaan op een speurhond. Hij vertrok aan de kelderopening en af en toe liet de baas hem eens ruiken aan een wit doekje. Hij werd bevolen in het

Frans: “Cherchez, cherchez”. Vervolgens liep hij naar de kelder van het kasteel, vandaar naar de grens met Rummen. Wat verderop op het kruispunt was hij het spoor bijster.

Thuis waren er ook sporen te zien aan de kelderopening doch ze zagen dat het goed afgesloten was met balkjes. Achteraf werd alles wat beter beveiligd tegen diefstal. Bijna iedereen had toen een waakhondje en ieder kreeg de raad om zijn hondje 's avonds geen eten te geven zodat hij 's nachts rondliep van honger in plaats van te slapen.

Ondertussen hadden de Duitsers zich gevestigd op het kasteel met een 8 of 10 tal paarden. Wij hadden uiteraard zeer weinig contact met hen. Af en toe kwam er een Duitser af om een eitje te bakken als de kachel aan was, want een gasvuur bestond toen nog niet. Af en toe vroegen ze om wat sigaartjes te halen, dat was tegenover de kerk. Ik zag ze hun paarden beslaan in het dorp bij de smid, al dan niet met behulp van de smid.

Op een morgen zag ik thuis een Duitse soldaat naar zijn paard kruipen in de weide op ellebogen en knieën met borstel en roskam in zijn handen, vergezeld van een officier. Daarna moest hij de ganse dag zijn paard roskammen en borstelen op de binnenkoer van het kasteel. Naar het schijnt sliep hij in de buurt en hadden ze hem vergeten te wekken en was hij niet op tijd op het appel, vandaar de straf.

Wat mij na 75 jaar nog altijd is bijgebleven van die Duitsers, is dat ze nors en onvriendelijk waren.

Wat later op het seizoen werd de rantsoenering ingevoerd, zegels voor brood, vlees, tabak, zeep en sigaretten. Sigaretten waren van het merk Odon Warland. Wij gaven daar een andere benaming aan, namelijk: oorlogswaar. De zegels konden wij maandelijks afhalen op het gemeentehuis of laten meebrengen door een buur. De boeren kregen uiteraard minder zegels als die wat graan of aardappels teelden op hun veld. Ik meen nog te weten dat het rantsoen voor iedereen hetzelfde was, bejaarde of zuigeling. Dus de mensen met kleine kinderen hadden heel wat voordeel, net als de mensen die op de buiten woonden: daar had iedereen een tuin, wat groenten, aardappelen, fruit, een geit, schapen of konijnen. een familielid die boer was of een boer die wat vrijgevig was. Voorts waren de fietsen gegeerd en vooral de banden, vandaar

de vele fietsdiefstallen. De bijzonderste merken waren toen: Herka, Fortuna, Belesia, Vanbergen en Western. De fietsen moesten ook voorzien zijn van lichtverduistering, een gat van 1,5 cm op 4 cm om het licht door te schijnen. Het licht in huis moest ook afgeschermd worden.

Hier of daar werd er ook al eens een koe of vaarsje geslacht in de zomer in de weide. Wij gingen kijken op een zondagnamiddag in een weide nabij de Bonderbos. Wij zagen daar een kop van een vaarsje met koorden aan een haag gebonden. Het vaarsje behoorde toe aan een landbouwer uit de Winningweg. Alleen de kop bleef over, de rest was verdwenen met de noorderzon (van amateurs gesproken). Al gauw kwam dat niet meer in aanmerking en moest er toch nog vlees van geleverd worden. Het werd altijd beschouwd als een vermeende diefstal. Er werd ook al eens een koe gemolken door onbevoegden voor wat pudding. Al bij al vielen de diefstallen nog mee aangezien de grote tekorten die er waren.

Voorts waren de boeren verplicht om op een zekere procent van hun grond koolzaad te telen. De koolzaadolie diende om Dolfke zijn vliegtuigen te smeren. Inmiddels werd ook de boerenwacht opgericht. Deze bestond uit enkele personen van een zekere leeftijd die waren verplicht om 's nachts de koolzaad en de veldvruchten te bewaken in de zomer. De boerenwacht nam het niet zo nauw en ging al wat vroeger slapen of haalde een doktersbriefje. De koolzaad werd altijd vroegtijdig vernield ofwel als hij gedroogd stond in mantels, opgestookt door de witte brigade. De boerenwacht had nooit iets gemerkt van die lichterlaaie, want het was toch donker. Als de rijkswacht kwam om PV op te maken, hadden ze goede afspraken en iedereen was toen op post geweest. Goede afspraken maken toch goede vrienden. De boerenwacht stelde dus niet veel voor. Achteraf mochten aardappels geteeld worden in plaats van koolzaad.

De boeren hadden ook heel wat paperassen te verwerken: stalkaarten, gronden, dieren inschrijven, aan elk perceel moest in de zomer, een stokje met briefje steken: benaming van het perceel, oppervlakte, nummer van het kadaster. Daarna kwamen 2 of 3 ambtenaren kijken of alles wel klopte en werd alles geschat per ha. Achteraf werd alles berekend wat er moest ingeleverd worden van graan en aardappelen. Men sprak dan altijd van de corporatie voor de mensen die dat toebedeeld kregen. Voor hen was het ontoereikend. Ze

konden kopen aan een vastgesteld prijsje. Voorts moesten we over een maaltijd beschikken als we graan lieten malen.

Er kwamen ook mensen aan de deur bedelen voor een boterham of wat aardappelen. Op de ene plaats waren ze al wat guller dan op de andere plaats. Ze gaven altijd voorkeur aan aardappelen omdat die nog het best bewaarden. Soms vroegen ze al eens om te overnachten. Dat was meestal in de zomer. Dat was dan in de stal op een massa stro. Hun rookgerief en paspoort legde ze dan in huis op de schouw in bewaring. Mijn vader vulde hun tabaksdoosje wat bij met zelf geteelde tabak. Ze kwamen zelfs uit het Luikse. Geregeld kwam er een vrouw uit het Luikse de middag mee eten: Margriet heette ze. Ze sprak een weinig gebrekkig Vlaams. Het vlees dat ze kreeg, legde ze in een doosje voor haar kinderen. Later na de bevrijding als ze dan nog eens kwam op de middag en ze hoorde een deur rammelen, had ze geweldige schrik. Ze peinsde dat het dan een V un was (een vliegende bom).

Op een snikhete zondagnamiddag zag ik nog een vrij jonge gast op bedeltocht met een jute zak voor wat aardappelen. Hij kreeg een epilepsieaanval en tuimelde de gracht in. Na een tijdje kwam hij terug bij zijn positieven. Een boer in de buurt vulde zijn zakje met aardappels. Hij was zeer blij en keerde te voet naar huis terug.

In 1941 vertoefde ik enkele dagen in de kliniek. Daar moesten wij zelf zorgen voor brood en confituur. Daarna als ik een tijdje thuis was, kwam er een verpleegster of een maatschappelijk assistent naar mij informeren. Moeder sneed voor haar dan enkele sneden spek af die ze meekreeg.

Winterhulp werd ingevoerd, soep werd gekookt in de parochiezaal. Roos Celis kookte de soep. Ze woonde op een boogscheut van de parochiezaal. Er werd rondgegaan om groenten te verzamelen. Op het kasteel werden ook kolen aangebracht door de openbaren onderstand, dat heette toen zo, en aan bepaalde personen toebedeeld.

De gemeente was ook verplicht om enkele joden onderdak te verlenen. Op het kasteel verbleven er ook een drietal: vader, moeder en dochter. Ik zag ze hout sprokkelen om de kachel aan te doen en ik zag ze thuis komen bedelen. Moeder gaf ze een grote portie wortelen en ze kreeg een dikke kus in de plaats. Op zekere dag zag ik ze vertrekken, gezeten op keukenstoelen, op een

kipkar(boldelkar) van de buurman richting statie van Halen. Vandaar naar de Dossinkazerne in Mechelen... Er werd nog overwogen om het kind in bewaring te nemen door de burens, maar niemand durfde het uit vrees voor de Duitsers.

De gemeente was ook verplicht minstens een kerktoerenklok in te leveren. Op een vrije namiddag zag ik hoe het gebeurde, het was een hele karwei met stalen kabels en katrollen werd ze naar beneden gehaald. Het was een heel spektakel met weinig toeschouwers. De schoolmeester Jules Reinders noteerde alles zorgvuldig: jaartal, aankoopdatum. Pastoor Vansichem zijn naam stond er in gegrift. Het jaartal is mij niet bijgebleven. Dolfke zijn werklieden liepen daar rond en die waren niet gelukkig dat wij daar nog rondneusden. Op een donderdagnamiddag zag ik in Halen ook een klok naar beneden halen. Ja, ge leest het goed in Halen een klok naar beneden halen. Een zwaar breekijzer ontglipte een arbeider, het breekijzer tuimelde naar beneden en verbrijzelde het dak. Van achter de vensters werd er overal toegekeken.

Achteraf werden er her en der nog klokken die aan de smeltovens ontsnapt waren, in Duitsland teruggevonden. De leuze was toen: die met de klokken schiet, wint de oorlog niet. Midden in de zomer 1947 werd er in Donk een andere klok aangeschaft en tijdens het lof op een zondag werd ze plechtig ingewijd. Ze was opgesteld vooraan in de kerk en iedereen mocht eens trekken aan het klokzeel met de hulp van de koster Bonaventuur. Het was echt een emotioneel moment.

Er werden ook jongens van een zekere leeftijd opgeëist om te gaan werken in Duitsland. Een tweetal werkweigeraars werd opgepakt en afgevoerd naar de gevangenis van Hasselt. Deze wisten te ontkomen via de regenpijp. Ze kwamen wel terecht in een moddergracht. Via zijn maat die de weg daar goed kende, wisten ze te ontkomen.

Kort bij de Grote Baan werd er een jonge gast opgepikt door de Duitsers en na een grondige controle vrijgelaten. 's Anderdaags zag ik hem thuis zitten op de huisdorpel en hij was nog geweldig onder de indruk.

Als de Duitsers op zoek waren naar werkweigeraars, ging dat rond als een strovuurtje en iedereen werd zo vlug mogelijk verwittigd. Hetzelfde gold ook als de controleurs op pad waren om eetwaren of varkens die niet aangegeven waren op te sporen. Die werden wel eens verstopt achter hagen of in kelders.

De verwarming was ook een probleem: de kolen waren zeer duur. Er werd hout bijeengehaald, dikke bomen werden gelijk met de grond afgezaagd en dan werden de wortels uitgehaald. De ene was al wat handiger dan de andere, dat noemde men dan ijsgaten of jasgaten. De buurman had een rooster geplaatst in de Melsterbeek en op een vrije namiddag (dat was donderdags toen) liepen wij langs de beek en al het hout dat wij vonden, kieperde wij in de beek. Oude weidpalen, kruinen van populieren, boshout, knotwilgen, meterhout. Het was een massa. Het was zoals in de oertijd vervoerd met het stromend water. De buurman trok het dan op het droge met een mesthaak. Hij warmde er zich driemaal aan. De eerste maal als hij het op het droge trok. De tweede maal als hij het kloof, en een derde maal als hij het in de kachel brandde. Er werden nog doornhagen afgekapt en in busselkes gebonden. Dat noemde men hetselkes voor in de bakoven.

Voorts werd er met paard en kar naar Zolder gereden in het holst van de nacht met een rode lantaarn achteraan. Men was dan 11 à 12 uur onderweg. Het was wel 20 km ver om slam te halen. Het was afval uit de mijn dat diende als brandstof en het was gratis. Het was altijd in samenwerking met de burens.

De kleding was ook een probleem. Stoffen waren zeer duur en ook wol voor kousen en sokken was duur. Het kostte 400 frank om 1 kg wol te laten spinnen. 400 frank voor 1 kg tabak, en 400 frank voor 1 kg koffiebonen. De boerenjongens konden zich wel iets meer permitteren, namelijk de lederen botten en een rijbroek. Voor de meisjes waren de rokjes en de jasjes kort en ze voelden zich heel ongelukkig als ze op tijd en stond geen nieuw jasje of rokje kregen. Wat de bouw betrof, die lag zo goed als stil. Zelden werd er een huis of bouw opgetrokken, dat noemde men dan een boterhuis. Die boterhuizen zijn nu nog steeds niet gesmolten.

Wat ik ook nog beleefde: ik zat op de melkboer zijn kar die de melk naar de melkerij bracht. Opeens merkte zijn hond een haas in de strop. Het was een goede vangst. Een beetje verder zag hij daar een goede kennis. Hij deelde zijn vangst mede en die kennis vroeg wat de haas moest kosten. 440 frank was de prijs. Ik meende dat ik het hoorde donderen in Keulen. Er was nog wat discussie over wat hij woog. Er stond nog een buur bij: "Allez dikke, gaat hem eens wegen." Het gewicht is mij niet bijgebleven. De koper was akkoord. De haas was nog warm. Hij plooidde hem dubbel in zijn fietstas. Het was voor de

smokkelwinkel. Die prijs is niet meegedeeld. Als ik achteraf een rekensommetje maakte, moest de melkboer drie dagen de melk vervoeren voor die 440 frank. De melkboer sprak dan altijd van de goede week alhoewel het nog niet eens Pasen was.

De wildstand nam geweldig toe: haas, konijn, duiven. Tijdens de oorlog mocht niemand een geweer hebben en er zeker niet mee schieten. Dolfke was echter nog maar net de grens over gevluht of er werd duchtig op los geknald en of het smaakte...

Wat het schoeisel betrof, iedereen had wel schoenen. De klompen werden wel eens beslagen met leder en houten spijkers. De ene deed dit uit noodzaak, de andere als hobby. Dat gebeurde altijd achter de Leuvense kachel in de winter. Als wij te laat in de mis kwamen dan deden wij onze klompen uit om niet te veel lawaai te maken. Klompen waren heel wat warmer aan de voeten dan schoenen.

Wanneer de bommenwerpers overvlogen, dropten zij zilveren bandjes die aan de ene kant zwart waren gekleurd. Die zilveren bandjes dienden om de zenders te storen. Strooibriefjes werden er ook gedropt met afschuwelijke oorlogstaferelen op. Deze dienden om paniek te zaaien in het Duits leger. Dolfke verbood ons wel om die strooibriefjes te verzamelen. Er vielen hulzen te rapen van alle maten als Duitsers en Geallieerden elkaar bestookten. Het werd aangeraden om ons te laten vallen als wij in de buurt waren, als het niet te laat was.

Vermelden we nog dat de kelder onder de school ondersteut was en diende als schuilkelder. Er was een in- en uitgang aan . Wij hebben er eenmaal gebruik van gemaakt als de bommenwerpers in formatie overvlogen. Enkele ouders kwamen hun kinderen afhalen in de school. Het was een hels lawaai als de bommenwerpers overvlogen. Zo een formatie was altijd beschermd door enkele jagers en ze glinsterden als de zon scheen.

Voorts was het verboden te kweken met de paarden tijdens de oorlog. Mijn nonkel legde mij uit hoe hij het aan boord legde. Hij vertrok dan onder de middag met paard en kar geladen met klaver, zeis en riek naar het kloosterhof waar de hengst vertoefde. Het paard werd uitgespannen en achter een hoge

haag speelde het spektakel zich af en dan maar gehoopt op een vruchtbare dag. Zo een veulen van een jaar was al gauw 25 000 à 30 000 frank waard.

Voorts werden in de gemeente ook mensen opgeëist om schietkuilen te graven van 60 cm op 2 m met een zekere diepte langs de weg Herk-de-Stad – Halen onder toezicht van de veldwachter.

Voor de duivenmannen waren het moeilijke tijden en er werden krukken verzameld: dat was onkruid uit het graan en diende als duivenvoeder. Tijdens de oorlog mochten er geen duiven uitvliegen, na de oorlog waren ze schaars en peperduur.

Wij gingen ook heel spontaan eikels rapen op het kasteel en tijdens de middagpauze van de school in de Berkenstraat. We kropen in de bomen: het waren nog jonge bomen, en wij nog jonge mannen. We schudden ze af. We konden niet wachten tot ze vanzelf afvielen. Nadien gingen we ze leveren met een hondenkar. We reden langs het Zwartland. We kwamen aan het brugske, het brugske was te smal en ons karretje viel erdoor. Gelukkig was Bonaventuur Willms (boen), de koster, in de buurt en hij hielp ons terug op weg.

Eenieder in de Korpsestraat zal zich het brugske wel herinneren. Het lag ten westen van onze kerk in een vallei. Mijn moeder vertelde mij dat ze zich verslapen hadden voor de mis. Ze hadden maar één fiets en ze waren met 2! Eén vertrok met de fiets en legde hem aan het brugske halfweg neer en ging te voet verder, ons vader ging te voet tot aan het brugske en nam daar de fiets die ons moeder daar achtergelaten had en zo kwamen ze allebei nog op tijd in de mis. Zo dus, het brugske bestond over 100 jaar ook reeds.

Ook leverden wij eikels schuin tegenover de VW garage op de Grote Steenweg. Daar stond een oude boerderij, momenteel een tegelwinkel. De prijs, de hoeveelheid en de bestemming is mij niet bijgebleven. Er lagen daar duizenden kilo's eikels.

Midden in de zomer 1944, de 7de juni kwam de landing in Normandië. Stilaan zag de bevolking de bevrijding naderen.

Begin september was het zover. De Duitsers vluchten snel en in wanorde gedeeltelijk met paarden en wagens. De geallieerden trokken her en der hun tenten op en ze deelden van alle lekkers uit. De mensen uit het dorp vertelden

aan de geallieerden dat er nog bosche (Duitsers) vertoefden in de bossen en de weide doch deze hechtten daar geen geloof aan. Algauw begonnen de geallieerden pijpleidingen aan te leggen voor de toevoer van brandstoffen en telefoondraden dwars door de weiden en de akkers.

Het was een hele verlossing en een grote vreugde bij de bevolking. Voor de Duitsgezinden en VNV'ers waren het bange dagen. Alhoewel het mij nog fris in het geheugen ligt, ga ik daar niet over uitweiden. Het ligt nog gevoelig zelfs na 70 jaar en die er over schrijft of over spreekt heeft toch gelijk. Het is zoals bij een familiedeling...

De grootste vreugde die er heerste was zeker bij de werkweigeraars. Die hebben zich 2 of 3 jaren moeten verstoppen. Ze voelden zich als opgejaagd wild. Meestal sliepen deze jongens niet thuis, wel bij burens of bij kennissen of op een hooizolder.

De vreugde was onbeschrijfelijk bij gans de bevolking. Vlaggen hadden de mensen niet, maar er werden lakens aan stukken geknipt, geverfd en dan aaneengenaaid. Er hing overal een vlag, de ene al groter dan de andere. De overheid eiste een paar stuks vee op en ieder kreeg een lekker stukje vlees en of het smaakte... Iedereen droeg een strikje op zijn jas met de driekleur. Wij gingen eens kijken in het dorpje naast ons, namelijk in Rummen.

Daar brandde midden in het dorp een villa gedeeltelijk uit. En in een zijstraatje van de Biesemstraat werden er drie hoogbejaarde mensen vermoord. Wij gingen te voet naar Herk-de-Stad, daar werd op een 3-4-tal plaatsen meubilair vernield. Er was een grote volkstoeloop op de Grote Markt in Herk-de-Stad. Het dorp en het land was voor korte tijd onbestuurbaar.

De grote vreugde was van korte duur. Vier à vijf weken later was Dolfke daar met zijn vliegende bommen. Het was een zeer onrustige tijd en zeker voor de stedelingen. We sliepen thuis een tijdje in de kelder die ondersteut was. Het was bijna niet te doen. Al eerder viel slechts 300 m van bij ons een brandbom. Ze spatte uiteen in een straal van 30 m in een 40-50 kleine brandhaarden. Naar het schijnt was het een fosforbom. Er vielen ook een 2-tal vliegende bommen. Eén vloog op 1 november 1944 op de grens van Rummen en Geetbets onder de hoogmis tegen een boom te pletter. In de buurt verschoven enkele pannen of tuimelden naar beneden. Talrijke bomen waren niet meer geschikt voor de

zagerij door al die metalen splinters. Enkele ruiten sneuvelden. Het glas werd afgenomen van de schaarse serres die er toen al stonden en in de grond bewaard als bescherming tegen de vliegende bommen.

In vergelijking met nu waren de mensen meer solidair onder elkaar. Al die jaren was er weinig weelde, toch waren er weinig zieke mensen. Ze waren misschien wat minder corpulent maar dat was meer te wijten aan het onrustig leven dat ze geleden hebben al die jaren. Voorts vielen er in ons dorp Donk 2 slachtoffers te betreuren, hetgeen zeer weinig is op een bevolking toen van 900 inwoners. De ene overleed op 14-01-1945 in Neuengamme (Duitsland). de andere overleed op 06-09-1944, helaas enkele uren voor de bevrijding. Aan de oostkant van ons dorp werden er 2 straten naar hen vernoemd namelijk de Georges Morrenstraat en de Theophile Donnéstraat. Momenteel telt het dorp 1850 inwoners en 699 woningen.

De rust keerde weer maar de tekorten aan voedsel lieten zich nog lang voelen. Deze problemen waren niet van vandaag op morgen opgelost. Voor de smokkelaars was het iets gemakkelijker. Als die vroeger door de Duisters werden opgepikt waren de kansen reëel dat ze naar de concentratiekampen werden afgevoerd. Wat ik ook nog beleefde: een controleur die een fietser zijn fietstassen controleerde. Het was zo een klein gedrumd manneke en hij schreeuwde heel hard. Als er iets verboden in stak, dan stak u al lang met uw in de haag.

Het zijn wel 5 lange jaren geweest van ontbering voor de mensen en zeker voor de mensen uit de steden. Ze zakten dan af naar de buiten naar familie, vrienden of kennissen voor wat proviand en dat per trein, tram of met de fiets. De bus bestond toen nog niet. De porties mochten dan niet te groot zijn, anders liep het zeker in het honderd.

In de winter 1944-1945 vestigden de geallieerden zich op het kasteel, meestal met hun jeeps. Er werd af en toe een partijtje gevoetbald zonder scheidsrechter in de siertuin van het kasteel. Het ging er heel wat hartelijker aan toe dan bij de Duitsers. Ook vonden er op het kasteel inwoners wat werk voor enkele maanden.

Achteraf bekeken zijn het wel vele lange dagen geweest. Heel kort in mijn buurt waren 4 neven en 2 achterneven betrokken bij de 18-daagse veldtocht en

voor vele mensen zijn het jaren geweest van ontberingen. Wat het voedsel betrof: op de buiten zat men wat korter bij de bron voor aankoop en waren de mensen creatief om iets eetbaars te maken van al wat er groeide. Het was wel eind 1945 eer alles zich begon te herstellen wat de voeding betrof.

De abri vond ik achteraf gezien symbolisch voor de bescherming die onze ouders ons boden. Thuis was het de zoete inval van de ganse straat. Het waren allemaal jongens thuis en in de buurt ook. Als wij op pad gingen, was onze leuze: geen meisjes mee. Wij gingen vaak spelen in de tuin van het kasteel. Het was daar zowat vrije toegang. Naar het bosje aan het kasteel, het Kamerbos en ook naar het OLV-bos trokken we naar toe. Die lagen betrekkelijk kort bij. Het Bekbos lag wat verder af.

Het fruit op het kasteel was heel lekker. Wij wisten beter dan de bewoner wanneer het fruit rijp was. Als wij aan het fruit gingen, stippelden wij zorgvuldig de heen- en de terugweg uit en dan maar zien zonder gezien te worden. Het was gelijk aan het front. De bewoner van het kasteel was zo een klein manneke met een snor en hij heeft ons altijd beschouwd als brave jongens.

Mijn tante woonde naast ons en ze baatte een boerderijke en een café uit. Ze had zo lekkere oogstappels. Ze had ons betrappt aan de oogstappels. De gendarmen kwamen daar al eens een pintje drinken. Ze stak een dreigende vinger op en ze zei dat ze het had gemeld aan de gendarmen en schrik dat wij toen hadden...

Een landbouwer uit de buurt had een kersenboomgaard aangelegd. Mijn vader kreeg er een boompje van met de woorden: anders gaan uw mannen later toch aan mijn kersen. Vele jaren daarna betrapt de boer mijn broers aan de kersen en ze moesten voor hem oplopen. Hij was met de fiets. Ze meenden een zijwegje in te slaan: nee, nee, rechtdoor, recht naar de gendarmen, klonk het. Het wordt nu nog herhaald na 70 jaar.

Later als wij wat groter waren en minder schrik hadden, wisten we waar in de weide een kwade stier vertoefde op de grens van Herk-de-Stad, en we gingen hem een lesje leren, gewapend met stokken. We kropen door de haag, haantje vooruit was er ook bij. De stier kwam af gebruld en kwam maar korter en korter bij. Hij krabde met zijn voorpoten de graszoden de lucht in. Hij had van die waterogen. We kregen het erg benauwd. Opeens zag haantje vooruit hier

een gat in de haag. We kropen erdoor en het ging ineens heel vlug op ellebogen en knieën. Wat verderop was de weide afgesloten met prikkeldraad. Vandaar bekogelden wij de stier met stenen, aardkluiten en stukken hout. Hij week geen duimbreed achteruit. De stier zijn moeder en enkele vriendinnen vertoefden ook nog in de weide. Misschien was het om die te verdedigen. In elk geval hadden we het anders verwacht. Wij hadden de Krieg verloren. ..

Ik weet niet hoe het nu bij de jeugd overkomt. Het is bijna niet te geloven dat er mensen uit het verre Wallonië komen bedelen voor een boterham of wat aardappelen. Ik hoor nog altijd de woorden: "se vous ple 'n tartien". Hun kledij en wat ze aan de voeten droegen liet veel te wensen over. Wij wisten nauwelijks waar de kinderen vandaan kwamen maar zagen toch dat er hoogzwangere vrouwen bij waren.

Al is het nog maar geleden van de Tweede Wereldoorlog, de mensen die iets meer kunnen vertellen over de oorlog of de bevrijding worden met de dag schaarser.

Spijtig dat ik geen dagboek bijgehouden heb, dan kwam alles nog in een betere volgorde maar ja ik was toen nog jong. Mijn echtgenote is al bijna 5 jaar geleden overleden. Als ik wat vroeger begonnen was aan mijn verhaal had ze misschien nog een amateurke van een schrijver in mij ontdekt.

Al wie dit leest en herleest krijgt hopelijk wat meer inzicht in welke gruwel elke oorlog met zich meebrengt.

1922 Lucien
" 28 Georges
" 30 Maurice - Crawwels
" 32 Fernand
" 35 Harold

